

Orta Çağ'da Çok Yönlü Bir Bilim İnsanı: Michael Scot

Geliş Tarihi: 30/04/2020

Kabul Tarihi:25/06/2020

Makale Türü:Araştırma Makalesi

Atıf Bilgisi: Tekin, Kübra; “Orta Çağ'da Çok Yönlü Bir Bilim İnsanı: Michael Scot”, *Ortaçağ Araştırmaları Dergisi*, C.3, S.1, Haziran 2020, ss. 104-112.

Kübra TEKİN*

Öz

XII ve XIII. yüzyıllarda Orta Çağ'da Avrupa'da hemen hemen her alanda bir aydınlanma söz konusu olmuştur. Bu aydınlanmada tercüme okullarının açılması, onların sistematize edilmesi, finansal desteğin sağlanması ve dolayısıyla tercüme faaliyetlerinin başlaması fitili ateşleyen olgulardır. Atılan bu ilk adımlarda söz konusu aydınlanmada çeviri hareketlerinin payı büyüktür. Bu çeviri hareketlerinin başlamasında etkili olan isimlerden biri de 1200'lü yıllara damgasını vurmuş bir bilim insanı, astrolog, filozof, simyager olan Micheal Scot'tur. Aristo, İbni Rüşd, El-Bitrujî gibi dönemin en ünlü âlimlerinden çeviriler yaparak onların eserlerini Batı Hristiyan dünyası ile tanıştırmıştır. Bir taraftan büyücü olmakla suçlanıp Dante İlahi Komedya'da onu cehenneme gönderilirken diğer taraftan Scot, Kutsal Roma Cermen İmparatoru'nun baş danışmanlığına nail olmuştur. Bu makalede ise, Michael Scot'un çevirileri ve çalışmaları ile Avrupa'da uyandırdığı yankılar açıklanmaya gayret edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Orta Çağ, Avrupa, Michael Scot, Bilim

A Versatile Scientist in the Middle Age: Michael Scot

Abstract

In Europe, enlightenment developments occurred in almost every discipline, especially in science in XII and XIII. centuries. Accordingly, opening translation schools, systematizing them, providing financial supports and thus starting translation activities were the facts that ignited the wick. In these first steps taken, translation movements have a large share in this enlightenment. As a scientist, astrologer, philosopher and alchemist who made her mark on the 1200s one of the influential names in the beginning of these translation movements is Michael Scot. He made translations from the most famous scholars of the period such as Aristotle, Averroes, and Alpetragius, and introduced their works to the Western Christian World. On the one hand, he was accused of being a necromancer and sent to hell in the Divine Comedy by Dante, while on the other hand he was the chief advisor of the Holy Roman German Emperor. In this study, it is tried to be explained Michael Scot's translations, works and his influences in Europe.

Keywords: Medieval, Europe, Michael Scot, Science.

Giriş

13. yüzyılda Avrupa'da astroloji, matematik, felsefe, simya gibi ilimlerle uğraşmış ve efsanelere konu olmuş bilim insanı Michael Scot veya Michael Scotus'un menşei, doğum ve ölüm tarihi kesin olarak bilinmemektedir. O'nun 1200'lü yıllarda Fifeshire'da doğduğu,¹ ve 1292'de öldüğü ileri sürülmektedir.² Ancak bilim dünyasında doğum tarihi olarak 1175 yılı kabul görmektedir.³

* Doktora Öğrencisi, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Orcid No: 0000-0001-5442-2944, e-mail: gunkubra3@gmail.com

¹ John Small, *Sketches Early Scottish Alchemists*, Neill And Company, Edinburgh, vol. 11, 1874, s.179.

² John Small, *Sketches Early ...*, s.181.

Doğum tarihi ve yeri hakkındaki savlar çıkarımlardan ibarettir.⁴ Bu çıkarımlardan en önemlisi 13. yüzyılın başka bir efsane ismi ve bilim insanı Roger Bacon'un Michael Scot ile ilgili tarifidir. Bacon, onun kesinlikle İskoç kökenli olduğunu belirtmiştir.⁵ İrlandalı olabileceği ihtimali 1223'te Cashel Başpiskoposluğuna atandığı vakit bizzat kendisinin İrlanda dilini bilmediğini itiraf etmesinden ötürü itibar görmemektedir.⁶

Scot, yurt dışında eğitim görmüştür. Genç ve parlak zekâlı bu genç, İskoçya'nın gelecekteki imparatoru ve bilime olan desteğiyle ünlü II. Friedrich'in⁷ saray danışmanı ve münecimbaşı olmuştur.⁸ Onun Paris ve Bologna'da duyulan ve kanıtlanan yetenekleri, böyle bir pozisyonu elde etmesine vesile olmuştur.⁹ Onun saraya kabulünde bir başka etken de ünlü bilim insanı Pisalı Leonardo'dur. Michael Scot'un imparator ile onun vasıtasıyla tanıştığı ileri sürülmektedir.¹⁰

İspanya'da 5. yüzyıldan itibaren çocukların erken yaşta dini eğitime başlama geleneği vardı. Çocuklar, "Magister" denilen, piskopos tarafından atanan üstatlar vasıtasıyla eğitim görmekteydiler. Bu II. Friedrich için de aynıydı ve Papa tarafından eğitiliyordu. Michael Scot'un, dini kimliğinin baskın olması da Friedrich'in sarayındaki yerini açıklamaktadır.¹¹

Scot, sahip olduğu yetenekler ile bilime, astrolojiye ve tıbaa düşkün olan imparatoru etkilemeyi başarmıştır. Öyle ki II. Friedrich İtalya ve Almanya'daki tıbbın uygulanmasına ilişkin yasaların standartlaştırılmasında etkili olmuştur. Bu düzenlemelerin başlangıcı da muhtemelen hocası Michael Scot'a atfedilmiştir.¹²

Müslümanlarla yakın ilişkilere girmekten çekinmeyen II. Friedrich, Palermo'da Arapça hocalarından eğitim almıştır. İbni Rüşd'ün çalışmalarına ilgi duymuş, İslam, felsefe bilimlerini Avrupa'ya tanıtmak için Salerno'da 1224'te üniversite kurmuştur. Hristiyan, Yahudi ve Müslümanlardan oluşan sağlam bir grupla Latince ve İbranice çeviri faaliyetlerinin yapılmasını sağlamıştır. Bu girişim daha sonra Fransa ve İtalya'da da yankı bulmuştur.¹³ Ayrıca, kendisi, İbni el Cusî, Alameddin Hanefit, Saih Sirak Al-Din Al-Urmani gibi dönemin önde gelen Arap öğretmenlerinden de eğitim almıştır.¹⁴

1224'ten 1227'te kadar papalığa ait kayıtlar Scot'un Papa III. Honorius ve ardılı IX. Gregory için aktif görevde olduğunu göstermektedir. 1224'te III. Honorius'un Scot'u Canterbury Başpiskoposluğuna tavsiye ettiği mektubu da o yıllarda II. Friedrich'in hizmetinde bulunmadığının kanıtıdır. Pisalı Leonardo'nun II. Friedrich'in maiyetinde olduğu göz önüne alınırsa Scot'un da Pisalı Leonardo yoluyla imparator ile tanıştığı düşünülebilir. Dolayısıyla onun hizmetine 1223 ya da 1226 yıllarında girmesi muhtemeldir. Her halükarda Scot 28 Nisan 1227'den sonra papalığa ait kayıtlarda artık mevcut değildir.¹⁵

Aldığı eğitim için de kesin yargılara varılamamakla beraber Durham, Bologna ve Paris'te eğitim gördüğü ileri sürülmektedir. Latin kültürü unsurları hakkında bilgi sahibidir.¹⁶ Ayların Anglosaxon isimlerinin olduğu listeden yaptığı çeviriler de onun İngilizce bildiğinin göstergesidir.¹⁷

³ Murat Serdar, *Geç Ortaçağlarda Batı Avrupa'da Hastaneler Ve Tıp Eğitimi*, Basılmamış Doktora Tezi, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2015, s. 196

⁴ William Turner, "Michael Scot", *Katolik Ansiklopedisi*, vol 10., 1911, s. 275.

⁵ J. Wood Brown, *An Enquiry into The Life and Legend of Michael Scot*, Edinburgh, 1897. say 5.

⁶ William Turner, "Michael Scot", *Katolik Ansiklopedisi*, s. 275.

⁷ J. Wood Brown, *An Enquiry*...s.18.

⁸ Mary Low, *St. Cuthbert's Way*, Wild Goose Publications,1999. s. 69-70.

⁹ J. Wood Brown, *An Enquiry*...s. 22.

¹⁰ Charles H. Haskins, "Michael Scot and Frederick II", vol. 4, No. 2, 1921, s. 254

¹¹ J. Wood Brown, *An Enquiry*...s. 23.

¹² John D. Comrie, *History Of Scottish Medicine*, vol 1, Londra, 1932, s.59.

¹³ Şevket Yıldız, "Avrupa'da İlk Çeviri Hareketleri", 1973-1977.

¹⁴ Emir Öngüner, "İslam'ın etkisindeki Kutsal Roma Cermen İmparatoru II. Friedrich", 2016 s.1-11.

¹⁵ Charles H. Haskins, "Michael Scot...", s.254.

¹⁶ Charles H. Haskins, "Michael Scot...", s. 251.

¹⁷ Charles H. Haskins, "Michael Scot...", s.250.

Eğitimine önce, Durham Okulu katedralinde daha sonra Oxford ve Paris Üniversitesi'nde devam etmiştir. Paris'ten ayrılmadan Sicilya'ya II. Fredrich'in sarayına gitmeden evvel Bologna Üniversitesi'ni ziyaret etmiştir. Palermo'da ise, İmparatorun yakınında olan bilginler grubuna dâhil olmuştur.¹⁸

Scot'un bilimsel birikiminin ne denli ileri düzeyde olduğunu anlamak için onu dönemin şartlarıyla değerlendirmek gerekmektedir. O günlerde astroloji ile astronomi ve kimya ile simya birbirinden ayırt edilemezdi. Tıpta ise doz ve ölçü kavramlarında sıkıntılar vardı. Bu bilim dalları şimdilerde bile keskin hatlarla birbirinden ayrılamazken, Scot, tüm bu dallarla aynı anda ilgileniyordu. Tuhaf karakterlerle yazılmış kitaplarla ve farklı inançlara sahip kişilerle çalışıyordu. Bu işigali sırasında anlaşılan o ki kötü şöhret yapmayı umursamıyordu. Belki de o bilinen ve bilinmeyen arasında dolaşır duran, bazen kaybolan, bazen doğruya ulaşan bir gezgin idi.¹⁹

Bir taraftan Roger Bacon tarafından bilimsel bilgisi küçümsenen hatta yok sayılan Scot, diğer taraftan İbranice ve Arapça bildiği için IX. Gregory'nin övgüsüne mazhar olup kendi döneminin en ünlü matematikçisi ve dâhisi olan Pisalı Leonardo tarafından da felsefe ustası olarak addedilmiştir. Kısa zamanda efsanelere konu olacak kadar ünlenmiştir.²⁰

Michael'in efsanelere konu olması da onun olağanüstü akademik ününe ve gizli büyülerdeki maharetine bağlanmaktadır. İtalyan şair Boccaccio (1313-1375), Scot'un ölümünden sonraki yüzyılda, Bologna'da kaldığı süre boyunca büyücülük veya sihirbazlık hilelerinden bahsetmektedir. Bu bağlamda onunla ilgili geleneksel masallardan ikisi Wood Brown tarafından alıntılanmıştır.²¹

Ocak ayında düzenlenen bir ziyafette, efsaneye göre, Michael Scot olgun üzüm salkımlarının masada görünmesini sağlamıştır. Konuklardan bir salkım seçmelerini ve bir sözcüğü beklemeleri istenmiştir. "Kes" sözcüğü ile üzümler ortadan kaybolmuş ve gruptakiler kendilerini bir elinde bıçak diğer elini yanındakinin kolunda bulmuştur. Başka bir zamanda da II. Friedrich tarafından Palermo'da kendi taç giyme törenini kutlamak için 1220'de verilen bir ziyafette, Scot ve partneri aniden doğuya özgü kıyafetlerle ortaya çıkmış ve bir mucize sergilemesi önerilmiştir. Birkaç küçük performanstan sonra, Scot Alman baron Ulfo'dan kendisine eşlik etmesini istemiştir. Ardından Ulfo ile ziyafet salonundan ayrılıp çeşitli yerlere gitmişler ve orada evlenip büyük bir aileye sahip olmuşlardır. Daha sonra, iki sihirbaz Palermo'ya geri dönmüşler ancak Scot'un tekrar İskoç topraklarına geri dönmesiyle cahil köylüler onu şeytanla ilişkilendirip büyücü olarak nitelendirdirmişlerdir.²²

Ona atfedilen bu efsaneler o denli yankı bulmuştur ki Dante, Folengius gibi ünlü şairlerin şiirlerinde de kendine ne yazık ki onca bilginin ötesinde büyücü olarak yer bulmuştur. Dante, ilahi komedyasından Michael Scot'u cehennemın 8. katına büyücülerle falcıların olduğu yere koymuştur.²³:

"sen de bilirsin, baştan sona okudun kitabı.

Michele Scotto, yanındaki sıskanın adı,

*büyü işlerinin bilirdi girdisini çıktısını."*²⁴

Ünlü İtalyan şair Theophilus Folengius da yine Scot'un bu efsanelerini şiirine konu etmiştir. 1549'da yayınladığı şiirinde, Michael'ı ruh çağırın, büyülü bir ata binen, gizemli bir gemiye yol alan,

¹⁸ William Turner, "Michael Scot", s. 275.

¹⁹ Mary Low, *St. Cuthbert's Way...*, 69-70.

²⁰ Charles H. Haskins, "Michael Scot...", s. 250.

²¹ John D. Comrie, *History Of...*, s. 60.

²² John D. Comrie, *History Of...*, s. 60.

²³ Mary Low, *St. Cuthbert's Way...*s. 69.

²⁴ Dante, *İlahi Komedyası*, Çev. Rekin Teksoy, Oğlak Yay., s.175, 1998.

giyeni görünmez yapan bir pelerine sarınabilen ve daha birçok çeşitli büyü gösteriler yapabilen bir büyücü olarak tanımlanmaktadır.²⁵

İtalya’da Lorentian kütüphanesinde bulunan bir eserde “Büyücü Michael Scot’un bir tecrübesi” yazan bir başlık bulunmaktadır. Devamında çok önemli bilgiler içermemektedir. Ancak sonuç cümlesinde her ne kadar 1450-1500 yılları arasında bu kısmı yazılmış olsa da bu kısmın çok antika bir kitaptan kopyalandığı yazmaktadır. Yazmanın künyesinde ise, doktor üstat M. Scot’un nekromatik deneyi olduğunu belirtmektedir. Ayrıca Scot’un diğer bilginler arasında İskoçyalı yüksek uzman olduğu da belirtilmektedir.²⁶

Diğer taraftan Scot’un dillerle olan ilişkisini yorumlamak için dönemi de ele almak gerekmektedir. Endülüs’ün Arap bilim insanlarıyla ünlendiği bir dönemde Sicilya o dönemde Mağribi göçü almaktaydı ve Mağribi dili adıyla benzerlik göstermekteydi. Saraya bile intikal eden bu dili de öğrenerek Arapça metinlerinde kullanmaya başlamıştır. Aynı şey Yunanca için de geçerlidir. Arapça metinler kadar Yunanca üzerine de çalışmalar yapmıştır.²⁷ XI. Yüzyılın başlarında Cordoba’nın Berberiler tarafından ele geçirilmesinden sonra buradaki Müslümanların öğrenim merkezi Toledo’ya kaymıştır. Toledo Okulu İngiltere ve İskoçya dâhil olmak üzere birçok bilim insanını buraya çekmeyi başarmıştır.²⁸ Dolayısıyla Scot da 1210’da Toledo’ya (İspanya) gidip orada birçok Arap bilim insanı ile tanışmıştır. Orada aynı zamanda astronomi ve simyaya da merak salmıştır. Bu konularla ilgili birçok Arapça eser çevirisi yapmıştır. Bu arada ise, imparatorluk adına çeşitli dini yetkilere sahip olmuştur. İrlanda’da Cashel başpiskoposluğu da bunlardan biridir. 1223’te ise Canterbury Başpiskoposluğuna atanmıştır.²⁹

18 Ağustos 1217 yılında Michael Scot, Bitrûci’nin eseri *Kitâbü’l-Hey*’i “*De Motibus Celorum Circularibus*” adıyla Latinceye, çevirmiştir. Bu tarih Scot’un eserleri arasında kesin olarak verilebilecek tek tarihtir. Eser daha sonra XX. Yüzyılda Francis J. Carmody ve Bernard R. Goldstein tarafından iki cilt halinde neşredilmiştir.³⁰ 1220’de Palermo’ya giden Scot, tıbbı ve bilime özel bir ilgi duymuştur. Orada jinekolojik tanıların bir derlemesi üzerinde çalışmıştır. Filozof Cremonalı Orlando ile tanışmıştır.³¹

Scot astrolojiyi teoloji dışında her şeyden daha yüksek bir pozisyona taşımaktadır. Evren Scot’un tarifine göre, Aristo dönemine göre düşünülmüş ve tüm yaratılanlar ilk neden sayesinde evren içerisinde ortaya çıkmıştır. Yeryüzü gök kubbenin en alt tabakası olduğundan maddenin bileşenlerinde daha az tepkimeye girmeyen element vardır. Onlar ikinci element olarak adlandırılırlar ve onları saf olandan ayırmak için gök kubbeden daha yüksek bir yerde bulunması gerekir.³²

Ona göre, doğanın sundukları, tüm yaratılanlar tarafından kullanılabilir. Melekler, şeytanlar ve de insan ruhu gibi. Melekler, makrokozmos ve mikrokozmos ya da Tanrı ile insan arasındaki gerekli bağlantıyı sağlar. Evren, şeytani ruhları da içerir. Scot, büyü ile uğraşanların iyilik amaçlı kullanabileceğini iddia eder. Ancak büyüün açıklık, savaş ve veba gibi kötülöklere de yol açma riskini barındırdığını söyler.³³ O, yıldızların Tanrı’nın tasarrufu altında olduğuna inanmasına rağmen yine de astrolojik hareketleri tahmin etmenin olası olduğuna da inanmış ve bazı tahminlerde de bulunmuştur.³⁴

Michael’a göre, gezegenler, bir şeyin ilk hareketi geçireni ya da nedeni değillerdir. İyiyi ve kötüyü yaratmazlar. Ancak hareketleriyle bu yozlaşmış dünyanın yol açtığı insanlar hakkında haber

²⁵ John Small, *Sketches Early ...*, s. 180. Şiir için bakınız s 180.

²⁶ J. Wood Brown, *An Enquiry...*s. 18.

²⁷ J. Wood Brown, *An Enquiry...*s. 24.

²⁸ Murat Serdar, “Orta Çağ’da Doğu Biliminin Batı’ya Yansıması” *Muhafazakâr Düşünce Dergisi*, 43. sayı, s.113-136.

²⁹ William Turner, “Michael Scot” s. 275.

³⁰ İslam Ansiklopedisi, “Bitruci”, s.230.

³¹ Piero Morpurgo, “Studies in the History of Art: Intellectual Life at the Court of Frederick II Hohenstaufen”, vol. 44, National Gallery of Art ,1994, s. 241-248.

³² Piero Morpurgo, “Studies in the...”, s. 241-248.

³³ Piero Morpurgo, “Studies in the...”, s. 241-248.

³⁴ Lynn Thorndike, *A History of Magic and Experimental Science*, vol. 2, Londra, 1923, s 312.

verebilirler. Ana rahmine düşme saati önemlidir ve Michael neden aynı anda doğan insanların farklı olabileceğini açıklar. O, ilahi bir kontrole dayanan Hristiyan astrolojik yorumlar ile mekanik bir evrenden bahseden astrologların görüşünün birbirine karıştırıp yıldızların herhangi bir şeyin nedeni olmadığı kanısına varmıştır. Sonuç olarak ona göre evren ebedidir ve her şey Tanrı'nın iradesiyle gerçekleşir. Ancak yıldızlardan geleceğe dair çok fazla şey öğrenilebileceği konusunda ısrarcıdır.³⁵

Michael, aynı zamanda neden insanların mahlûklar arasında üstün olmasına rağmen onlar en son yaratılmıştır, melek nedir, meleklerin de insanlar gibi kişisel isimleri var mıdır, gibi sorulara da çeşitli cevaplar veriyor. Kutsal üçleme de Scot'un tartışmaları arasındadır. O insanların da bu kutsal üçleme içinde akıl, zeka ve hafıza bakımından rasyonel ruhta bir benzerliğe sahip olduğunu iddia etmektedir.³⁶

Ayrıca, Michael bilgi (mathesis) ve kehaneti (matisis) birbirinden ayırır. Ayrıca, Mathematica (halk tarafından öğrenilebilen) ve mathematicayı (Hristiyanlar tarafından yasak kabul edilen) da birbirinden ayırır. Büyü ve büyücülüğü kınar ancak büyücülük ya da sihirle alakalı hikâyeler anlatmaktan zevk aldığı aşikârdır. "Negromancy"yi yani büyücülüğü kara büyü olarak tanımlar. Aziz Victorlu Hugh'un görüşünü tekrarlamaktadır: "Büyü felsefe içerisinde yoktur, inanca zarar verir ve maneviyatı yozlaştırır."³⁷

Scot; çeşitli büyü işlerini İsidore, Aziz Victorlu Hugh, Salisbury John ile aynı minvalde açıklar. Ancak bazı farklar da vardır. O, gök gürültüsünün, kuyruklyıldızın, yıldız kayması ve bulutların şekillerinin bile tahminini hava bilimi içerisine dâhil eder. Hydromncy yani suyla kehanette bulunma için "deneyimin kısa büyü" ifadesini kullanır. Sahte (praestigosus) bir büyücünün insanları bir kadını bir köpeğe dönüştürmek gibi fantastik yanılsamalarla şeytani büyü üzerinden aldatabileceğinden bahseder. Simyayı bile metallerin dönüşümlerinden yola çıkarak yasaklı sihir sanatı olarak sınıflandırır. O, cinlerin ve şeytanların özellikle insan kanına düşkün olduğundan büyücülerin performanslarında sık sık su ile saf insan kanını karıştırdığını ileri sürmüştür.³⁸

O, bir taraftan sözde büyücükle uğraşırken diğer taraftan hekim kimliğiyle de karşımıza çıkmaktadır. Scot'un De Renzi tarafından Orta Çağ Salerno Tıp Okulu'nun ilk öğretmenlerinden biri olduğu belirtiliyor. Cüzam, gut ve damla gibi hastalıkların tedavisini bilen bir pratisyen hekim olan Scot, bu alanda da adından söz ettirmeyi başarmıştır. Onun analiz konusunda bir konsültasyonu Gonville and Caius Koleji kütüphanesinde hala muhafaza edilmektedir. Onun "Pilulae Magistri Michaelis Scoti" olarak bilinen bir hapi baş ağrısını hafifletmek, bağırsak salgısını temizlemek, neşeyi artırmak, zekâyı ve vizyonu geliştirmek, duymayı güçlendirmek, gençliği muhafaza etmek ve kelliği geciktirmekte etkili olduğunu 13. yüzyılda bir kopyacı not düşmüştür. Bu haplar, aloes, ravent ve bir şekerleme haline getirilmiş dokuz meyve ve çiçekten oluşuyordu ve yemek sonrası hapları olarak tanımlanabilirdi.³⁹

Scot, astroloji, astronomi, simya, tıp, cebir gibi bilim alanlarında Müslümanlardan çok şey öğrenmiştir. Bilimsel bilgiyi çeviri yoluyla Müslümanlardan (çoğunlukla Mağribilerden) Avrupa'ya (İtalya ve Sicilya'ya) aktarmakta büyük rol oynamıştır. Dolayısıyla İtalyan Rönesans'ının tohumları da ekilmeye başlanmıştır. Scot'un Fibonacci'nin saygısını kazanacak kadar matematik bilgisi olduğu ileri sürülmektedir. Scot, II. Friedrich'nin hizmetinde astrolojik hesaplamalar için genellikle Hindu-Arap rakamlarını kullanmıştır.⁴⁰

Aristo gibi Antik Çağ âlimleri, 12. yüzyıldan önce Batı'da Hristiyan dünyasında tam olarak bilinmiyordu. Tıp, matematik ve astronomi alanında Latince hatta Yunanca eserler yoktu ancak Arapça eserler mevcuttu. Müslüman âlimler, 300 yıldan daha fazladır tercüme faaliyetlerinde bulunmuşlardı. Sonuç olarak, Müslümanlar, Hristiyanların kıskançlık ve panikle baktığı birçok bilgi birikimine halihazırda sahipti. Kıskançlık vardı. Çünkü birçoğu yararlı ve heyecan verici bilgilere

³⁵ Lynn Thorndike, , *A History of...* s 316-317.

³⁶ Lynn Thorndike, , *A History of...* s. 317.

³⁷ Lynn Thorndike, , *A History of...* s. 316-318.

³⁸ Lynn Thorndike, , *A History of...* s. 320.

³⁹ John D. Comrie, *History Of...*, s. 59.

⁴⁰ T.C. Scott, P. Marketos, "On the Origin of the Fibonacci Sequence", Germany, 2014, s.11-14.

sahiptiler. Panik vardı. Çünkü kilise gerçekler üzerinde tekele sahipti. Toledo piskoposu, yeni fikirleri tartışabilmek için kendi tercüme ekibini oluşturarak bir komisyon kurdu. Ancak bu saha tartışmalı bir alandı. Arap tercümanların çoğu Yahudi'ydi ve Scot, en az iki Yahudi tercümanla çalışmıştı.⁴¹

Özellikle İbni Rüşd'ün Batı'da tanınması şüphesiz çeviriler yoluyla olmuştur. Eserlerinin bir bölümünün Arapçadan Latinceye çevrilmesiyle Batı'da tanınmasındaki en büyük pay da Michael Scot'a aittir. İslâm biliminin Hristiyan dünyasına ulaşmasında önemli rol oynamıştır.⁴² Daha sonraları tercüme faaliyetlerine Hermanus Allemanus, Wilhemne de Luna ve Pierre Calegon'un da yadsınamaz katkıları olmuştur.⁴³ Öyle ki (Fransız şarkiyatçısı, dil âlimi, tarihçi ve edip), Ernest Renan, Scot'u İbni Rüşdçülüğün kurucusu olarak adlandırmaktadır.⁴⁴ Michael Scot, İbni Rüşd'ün Aristo'nun bazı eserlerine yazmış olduğu küçük şerhler ve "Makale fi cevheri'l-felek" adlı eserini Arapçadan Latinceye çevirerek Latin dünyası ile Aristo'nun tanışmasında yadsınamaz bir katkı sağlamıştır.⁴⁵

Bununla birlikte Scot, farklı konulara da eğilmiştir. Örneğin Aristo'nun "beş hava olayı"nı (çiy, kar, yağmur, kırağı ve dolu) bal ve afyonu da katarak (afyon ve bal Müslümanlarca ağrı kesici olarak kullanılıyordu) genişletmiştir. Ona göre, bal havadan çiçeklerin üstüne düşüyor oradan da arılar tarafından toplanıyordu. Thorndike'in işaret ettiği üzere Scot, doğal çeşitliliği yapay olandan ayırt edebiliyordu. Scot, Orta Çağ'da bu gözlemleri yapan ilk Avrupalılar arasındaydı. Aristo'nun hayvanlar üzerine olan zoolojik kitabı (Historia Animalium, De Partibus Animalium and De Generatione Animalium) Scot 1220'den önce Arapçadan Latinceye çevirisini tamamlayana kadar Avrupa'da ortaya çıkmamıştır. Scot'un kaynağı çoğunlukla Müslümanlara dolaylı olarak da Aristotelesçilere dayanmaktadır.⁴⁶ Aristo'nun bu eseri Toledo'da yazılan üç el yazmasının içindedir. Ayrıca eserin Arapçadan değil de İbraniceden çevirisi yapıldığı da tartışmalı bir konudur. Ancak her iki durumda da Scot'un Yahudi bir bilginden yardım aldığı düşünülmektedir.⁴⁷

Cambridge'te Michael Scot'un 13. yüzyıla ait bir yazma eserinde, Aristo'nun "Hayvanlar Tarihi" eserinin çevirisinde şu sözlere yer vermiştir: "Bu kitabı Latinceye çeviren ben M. Scot 21 Ekim Çarşamba 1221'de yemin ederim." Ancak sözü geçen tarihte ayın 21'i perşembeye tekabül etmektedir.⁴⁸

Elbette antik eserler arasında en ünlü çalışma Aristo'nun Sırr-el Esrar'ıdır. Büyük İskender'in doğu ve batı arasındaki yolu açmasıyla Mısır özellikle felsefenin kaynağı haline gelmişti.⁴⁹ Eser 3 bölüme ayrılmaktadır. Her birinin giriş kısmı mevcuttur. İlk kısım neslin ve doğumun gizemlerini açıklar ve Araplar tarafından çokça çalışılmış olan hayvanlar konusuna değinir. İkinci kısım farklı ciltlerdeki belirtiler hakkındadır. Üçüncü kısım ise, insan bünyesini açıklamaktadır. Eser, el yazmaları arasında geniş bir ün kazanmıştır ve baskının icadı onun Avrupa'da da dolaşımını sağlamıştır. 1477 ve 1660 yılları arasında on sekizden fazla basımı yapılmıştır.⁵⁰

Scot'un çevirileri dışında üç tane önemli eseri bulunmaktadır: "*Liber Introductorius, Liber Particularis ve Liber Physiognomae*". Bu üç eserini de imparatora adamıştır. Scot, *Liber Introductorius*'u astroloji hakkında bilgi vermek ve yazarının mikrokozmos (İnsanı tüm evrenin bir yansıması olarak kabul eden felsefe terimi) ve makrokozmos (büyük evren) arasındaki ilişkiyi anlattığını göstermek için yazmıştır. Astroloji alanına yeni başlıyalar için yazılmıştır. Eserde, Scot II.

⁴¹ Mary Low, *St. Cuthbert's Way*,...s. 69-70.

⁴² Murat Serdar, *Geç Orta Çağlarda Doğu Biliminin Batı'ya Yansıması*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011, s. 112.

⁴³ H. Bekir Karloğa "İbni Rüşd", *İslam Ansiklopedisi*, s. 288.

⁴⁴ Pierre Duhem, "Medieval Cosmology: Theories of Infinity, Place, Time, Void, and the Plurality of Worlds", the University of Chicago Press, 1985, s. 443.

⁴⁵ H. Bekir Karloğa, "İbni Rüşd" s. 288.

⁴⁶ T.C. Scott, P. Marketos, "On the Origin of...", s.11-14.

⁴⁷ Charles H. Haskins, "Michael Scot...", s.255.

⁴⁸ Thorndike, *A History of...*, s. 311.

⁴⁹ J. Wood Brown, *An Enquiry...*, s. 32.

⁵⁰ J. Wood Brown, *An Enquiry...*, s. 40.

Friedric'e ay ikizler burcunda iken kan dökmenin uygun olmayacağı gibi tavsiyelerde bulunmuştur.⁵¹ On bölümden oluşan eserin bir bölümü ay ve güneş hakkında bilinmeyenlerle ilgilidir. Orada felsefe taşı ("Lapis Philosophorum") hakkında kendi inancını açıklamıştır. Onun çabası altın üzerinde ayın ve güneşin yaratıcı etkisini göstermek üzerine temellenmiştir.⁵²

Liber Introductorius adlı eserinde özellikle ilk iki bölüm birbiriyle alakasız ve afaki ansiklopedik bilgiyle doludur. Zira Scot ayın 28 hareketini, yerin merkezi ve lanetli ruhlar için şeytani hapis gibi konuları yazmıştır. Scot'un çalışmaları tuhaf konularla doludur. Okurlarına, dünyanın birçok yerinde tavuk yumurtalarının tavukların altında değil, onlar yumurtlayana kadar kadınların göğüslerinin altında taşıdıklarından bahsederken başka bir yerde anatomik diseksiyon hakkında etkileyici açıklamalarda bulunur. Etimoloji merakı olan Scot'un, geniş bir Latince kelime dağarcığı vardır. Özenli sözcük seçimiyle açık anlaşılır bir dil kullanarak basit örnekler verir. Evren bir elma gibi yuvarlaktır ve ilerideki gelişim için tohumlarla doludur.⁵³

Onun orijinal çalışmalarının en önemlisi "**Liber Physiognomia**" adlı eserdir. İlk basımı 1477'de yapılmıştır. Çeşitli dillerde 18 kez yayınlanmıştır.⁵⁴ Phisonomia'nın önemi konusu ve kaynağı bakımından oldukça önem teşkil etmektedir. Önemi de Yunanlılardan kaynaklanmaktaydı. Achinas ve Philemon, Hipokratik okulun çağdaşlarından, felsefe alanının ilk yazarlarından. Scot'un söz konusu çalışmasında da adları geçmektedir.⁵⁵ Ayrıca, dönemin İtalyan âlimleri arasında soylu bir haneye bağlılıklarını gelin ve damada çalışmalarını sunarak gösterme âdeti vardı. II. Friedrich ve Constans'ın soylu evliliklerine bir saygı göstergesi olarak "Phisonomia" adlı çalışmasını sunduğu ileri sürülmektedir.⁵⁶

Eserde Rüyalarda ve onların yorumundan da bahsedilmiştir. Rüya görenin yaşı, sindirim süreci, ayın konumu ve evresi rüya yorumunda etkilidir. Örneğin sindirimden önce başlayan rüyanın geçmiş ile bir bağlantısı yoktur. Ancak sindirim tamamlandıktan sonra görülen rüyalar gelecekle ilgili yorumlanabilir. Görülen rüyayı sabah hatırlamak için başın arkasına masaj yapmayı da önermektedir. Bazı rüyalar kazanca, kayba, bazıları mutluluğa ya da üzüntüye yorumlanabilir. Örneğin, yakalanmış bir kuş kazanca; bir kuş kaybetmek ise kayba delalettir.⁵⁷

Liber Particularis hakkında pek bilgi yoktur. Ancak "**Liber particularis**"ın Oxford kopyasındaki önsözünde kitabın Roma İmparatoru II. Friedrich'in astroloğu Michael Scot'un Friedrich için hazırladığı ikinci kitabı olduğunu söyler.⁵⁸ *Liber Particularis*'in en ilginç yanı son kısmında II. Frederich'in bilimsel ve yarı bilimsel konular üzerine soruları ve Scot'un cevaplarını içermektedir.⁵⁹ Scot tüm sorulara cevap vermemektedir ancak Scot'un cevapları tatminkârlıktan uzaktır.⁶⁰

Michael Scot'un "Astronomia", "Liber Luminis Luminum" ve "De Alchimia" gibi eserleri de vardır.⁶¹ Scot'un çalışmaları etkilendiği ve içinde bulunduğu dönem bakımından Sicilyan ve İskoç dönemi diye ikiye ayrılmaktadır: El-Bitrujî'nin *Kitâbü'l-Hey'i* "*De Motibus Celorum Circularibus*" adıyla çevirisi, Aristo'nun "Hayvanlar Tarihi", yine Aristo'nun "De Coelo et Mundo" ve "De Anima" adlı çalışmalarının İbni Rüşd yorumuyla beraber çevirisi, *Divisio Philosophica*, Farabi'ye istinaden Domingo Gundisalvo tarafından uyarlanan bilimin sınıflandırılması üzerine bir

⁵¹ Charles H. Haskins, "Michael Scot...", s.264.

⁵² John Small, *Sketches Early ...*, s.181.

⁵³ Robert Crawford, *Scotland's Books: A History of Scottish Literature*, Oxford University Press, 2009, s. 45.

⁵⁴ William Turner, "Michael Scot", s. 275.

⁵⁵ J. Wood Brown, *An Enquiry...*s. 31.

⁵⁶ J. Wood Brown, *An Enquiry...*s. 30.

⁵⁷ Lynn Thorndike, , *A History of...*s 330.

⁵⁸ J. Wood Brown, *An Enquiry...*s. 27.

⁵⁹ Charles H. Haskins, *Studies In The History Of Mediaeval Science*, Cambridge, Harvard University Press, 1924, s. 292.

⁶⁰ Charles H. Haskins, *Studies In The History Of...* s. 298.

⁶¹ William Turner, "Michael Scot", s. 275.

çevirisi, Büyük Albert tarafından Scot'a atfedilen İbni Rüşd'ün bir incelemesi Michael Scot'un İskoç dönem eserleri arasında yer almaktadır.⁶²

Sicilyan dönemi ise; II. Friedrich'ye atfedilen çeviri: "Abrevetio Avicenne de Animalibus, en iddialı çalışması "Liber Introductorius", onun özeti ve astroloji hakkında daha spesifik bir çalışma olan "Liber Particularis", medikal içerikli "Liber Physionomia" ve simya üzerine Yahudi ve Müslüman deneylerinin işbirliğinin ilginç bir kanıtını oluşturan çalışmaları "Magisterium ve Minus Magisterium" adlı eserlerinden oluşmaktadır.⁶³

Scot ile ilişkilendirilen geriye kalan çalışmalar az ya da çok şüphelidir.⁶⁴ Ona atfedilen diğer seçkin çalışmaları da Musa bin Meymun'un "Guide for the Perplexed" (Yahudi hukuku) adlı eserinin Latinceye çevirisidir. Scot'a bu çevirisinde Jacob Anatoli'nin yardım ettiği söylenir fakat henüz kanıtlanamamıştır. Yine Musa bin Meymun'un "Kitâbü'l-Ferâ'iz" adlı eserinin Latince çevirisi İbraniceden çevrilmiştir ancak bu bilgi de kesin değildir.⁶⁵

Michael Scot'un esas çalışmaları elbette İbni Rüşd, Aristo, Al-Bitruçî'nin eserlerinin çevirileridir. En önemli çeviri ise, Aristo'nun zooloji alanındaki eserinin çevirisidir. Dahası o, El-Bitruçî'nin astronomisinin, İbni Rüşd'ün yorumları ve İbni Rüşdçülük'ün tanıtıcısıdır. Ancak şunu da belirtmek gerekir ki *Liber introductorius*'ta evrenin ebediyeti doktrinine karşı çıkmıştır.⁶⁶ Genel olarak Scot'un yazıları saygın bir eğitimin göstergesidir. Kutsal yazılardan özgürce alıntı yapar ve Ambrose'e, sıkça Boethius, İsidore ve Bede'ye atıfta bulunur. Virgil, Cicero ve Ovid gibi klasik Latin yazarlar nadiren görülür. Scot'un İbranice bilgisi tartışılmaz ancak Ptolemy ve İbni Rüşd çevirmeni olan Jacob Anatoli ile tanışık olduğu bilinmektedir.⁶⁷

Sonuç

Hakkında kesin ve net bilgiler sınırlı olsa da Michael Scot, ona atfedilen büyücülük bir kenara bırakılacak olursa kutsal Roma İmparatoru II. Friedrich'in astroloğu olarak ün yapmıştır. Astrolojiden mantığa, balın meydana gelişinden evrenin ebediliğine kadar birçok konuda araştırmalar yapmıştır. Geniş bir entelektüel yelpazeye sahip olan Scot, 13. yüzyılın şartları göz önüne alındığında döneminin çok ötesindedir. Söz konusu dönemde gezegenlerin melekler ya da rüzgârlar tarafından hareket ettirildiği ileri sürülürken o, görüşlerini bilimsel verilere dayandırmıştır. Zamanının çok ötesinde olan Michael Scot'un en büyük etkisi çeviri alanında olmuştur. Zira yaptığı çevirilerle Aristo, İbni Rüşd, El-Bitruçî gibi bilginlerin Avrupa'da tanınmasını sağlayıp gelecekteki Rönesans'ın bir nevi tohumlarını atmıştır.

O bir taraftan evrenin sırrını maddenin özelliklerini, doğanın yapısını araştırırken, diğer taraftan Orta Çağ felsefesinin yansımalarını da eserlerinde barındırmıştır. Zira Thorndike'a göre Michael Scot, her şeyin yaratıcısının Tanrı olduğunu ve her şeyin O'nun kontrolü altında olduğunu ancak gezegenlere, yıldızlara ya da ayın hareketine bakılarak olayların işaretlerini görebileceğini ileri sürer. Dolayısıyla genel olarak bakıldığında teolojiyle felsefeyi hatta kehanetleri sentezlemeye, birbirine bağdaştırmaya çalışmıştır.

Kaynakça

Brown J. Wood, *An Enquiry into The Life and Legend of Michael Scot*, Edinburgh, 1897.

Comrie John D., *History Of Scottish Medicine*, vol. 1, Londra, 1932.

Crawford Robert, *Scotland's Books: A History of Scottish Literature*, Oxford University Press, 2009.

Dante, *İlahi Komedyâ*, çev. Rekin Teksoy, Oğlak Yay., 1998.

⁶² George Sarton, *Introduction to the History Of Science*, Part 2, Book III, 1931, s. 579

⁶³ George Sarton, *Introduction to the...*, s. 579

⁶⁴ Charles H. Haskins, "Michael Scot...", s.264.

⁶⁵ George Sarton, *Introduction to the...*, s. 579

⁶⁶ George Sarton, *Introduction to the...*, s. 579

⁶⁷ Charles H. Haskins, *Studies In The History Of...*, s. 284.

Duhem Pierre, *Medieval Cosmology: Theories of Infinity, Place, Time, Void, and the Plurality of Worlds*, The University of Chicago Press, 1985.

Haskins Charles H., “Michael Scot and Frederick II”, vol. 4, No. 2, 1921, s.250-275.

Haskins Charles H., *Studies In The History Of Mediaeval Science*, Cambridge, Harvard University Press, 1924.

Karloğa H. Bekir, “İbni Rüşd”, İslam Ansiklopedisi, TDV, s .288.

Kaya Mahmut, “Bitrucî”, İslam Ansiklopedisi, TDV, , s.230.

Low Mary, *St. Cuthbert's Way*, Wild Goose Publications,1999.

Morpurgo Piero, “Studies in the History of Art: Intellectual Life at the Court of Frederick II Hohenstaufen”, vol. 44, National Gallery of Art ,1994, s. 241-248.

Öngüner Emir, “İslam’ın etkisindeki Kutsal Roma Cermen İmparatoru II. Friedrich”, 2016 s.1-11.

Sandys Edwin John, *A History of Classical Scholarship*, Cambridge University Press, 1903.

Sarton George, *Introduction to the History Of Science*, Part 2, Book III, 1931.

Scott T.C., Marketos P., *On the Origin of the Fibonacci Sequence*, Germany, 2014, s.1-46.

Serdar Murat, *Geç Orta Çağlarda Doğu Biliminin Batı'ya Yansımaları*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2015.

Serdar Murat, *Geç Ortaçağlarda Batı Avrupa'da Hastaneler Ve Tıp Eğitimi*, Basılmamış Doktora Tezi, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2015.

Serdar Murat, "Ortaçağ'da Doğu Biliminin Batı'ya Yansımaları", *Muhafazakâr Düşünce*, sayı.43, 2015, s.113-136.

Small John, M.A., F.S.A. Scot, *Sketches Early Scottish Alchemists*, Neill And Company, Edinbugh, vol. 11, 1874.

Thorndike Lynn, *A History of Magic and Experimental Science*, vol. 2, Londra, 1923.

Thorndike Lynn, *Michael Scot*, Londra, 1965.

Turner William, “Michael Scot”, *Katolik Ansiklopedisi*, Vol 10, 1911.

Yıldız Şevket, “Avrupa’da İlk Çeviri Hareketleri”, 1973-1977.